

Katedra za farmacevtsko kemijo

Kolonska kromatografija in kromatografija enantiomerov s stacionarno fazo s kiralnim selektorjem

Tankoplastna kromatografija

- ◆ trdno-tekoče
- ◆ adsorpcijska kromatografija
- ◆ ponavadi ascendentna kromatografija
- ◆ SF vezana na ploščo (alu, steklo)
- ◆ uporabna večinoma za kvalitativno ločbo
  - sledenje poteka kemijskih reakcij
  - analiza homogenosti/heterogenosti vzorca
  - določanje prisotnosti neke spojine v vzorcu (uporaba standardov)

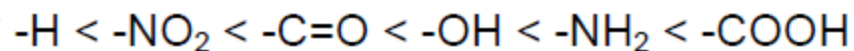
R_f zavisi od:

◆ izbire SF

- silikagel, Al_2O_3 , reverznofazni silikagel

◆ kemizma spojin

- kisline potujejo v kisli MF
- baze potujejo v alkalni MF
- soli praviloma ostanejo na startu
- nevtralne spojine – vpliv funkcionalnih skupin

◆ mobilne faze (topilo za eluiranje, razvijalec)

- razmerje mora biti vedno enako – z dobro nasičenostjo se temu približamo

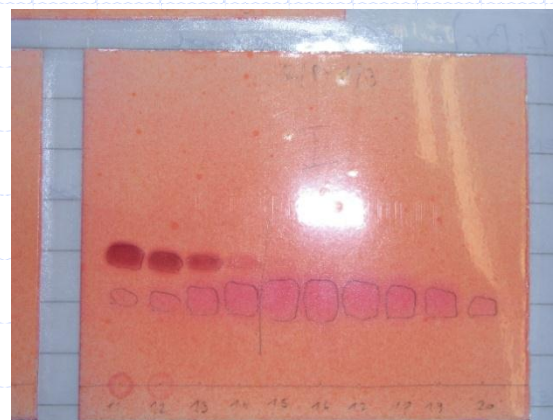
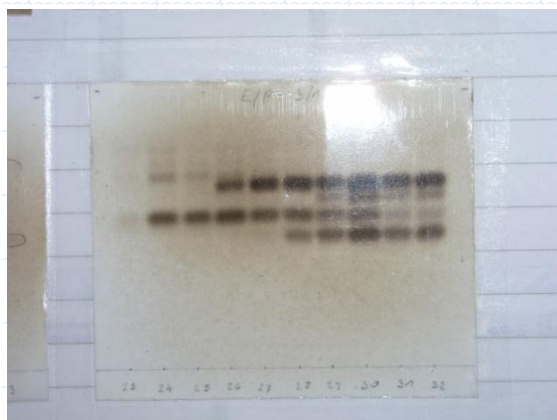
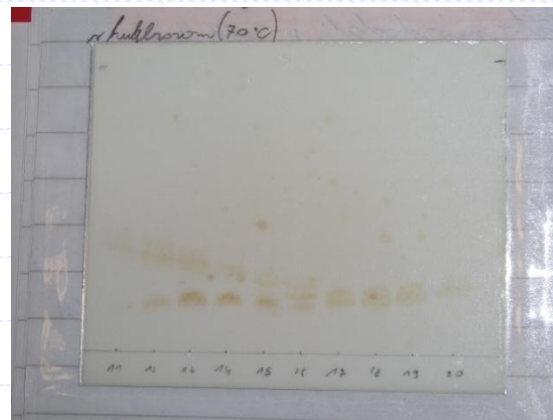
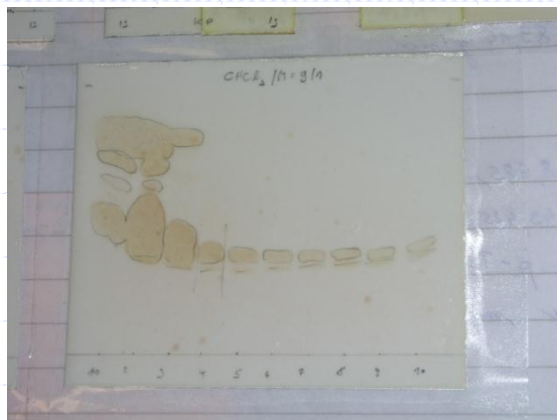
R_f zavisi od:

- ◆ kvalitete in količine adsorbenta
- ◆ stopnje aktiviranosti – stopnje posušenosti
- ◆ debeline premaza
  - razlike povzročijo deformacijo in razvlečenje lis
- ◆ množine snovi
  - prevelika množina snovi: lise so razvlečene in R_f netočen
- ◆ temperature/vlage

Napake pri TPK

- ◆ robni efekt
- ◆ nastanek več lis
- ◆ deformacija lis
  - repi
  - brade
- ◆ lise na startu

Primer robnega efekta in deformacije lis

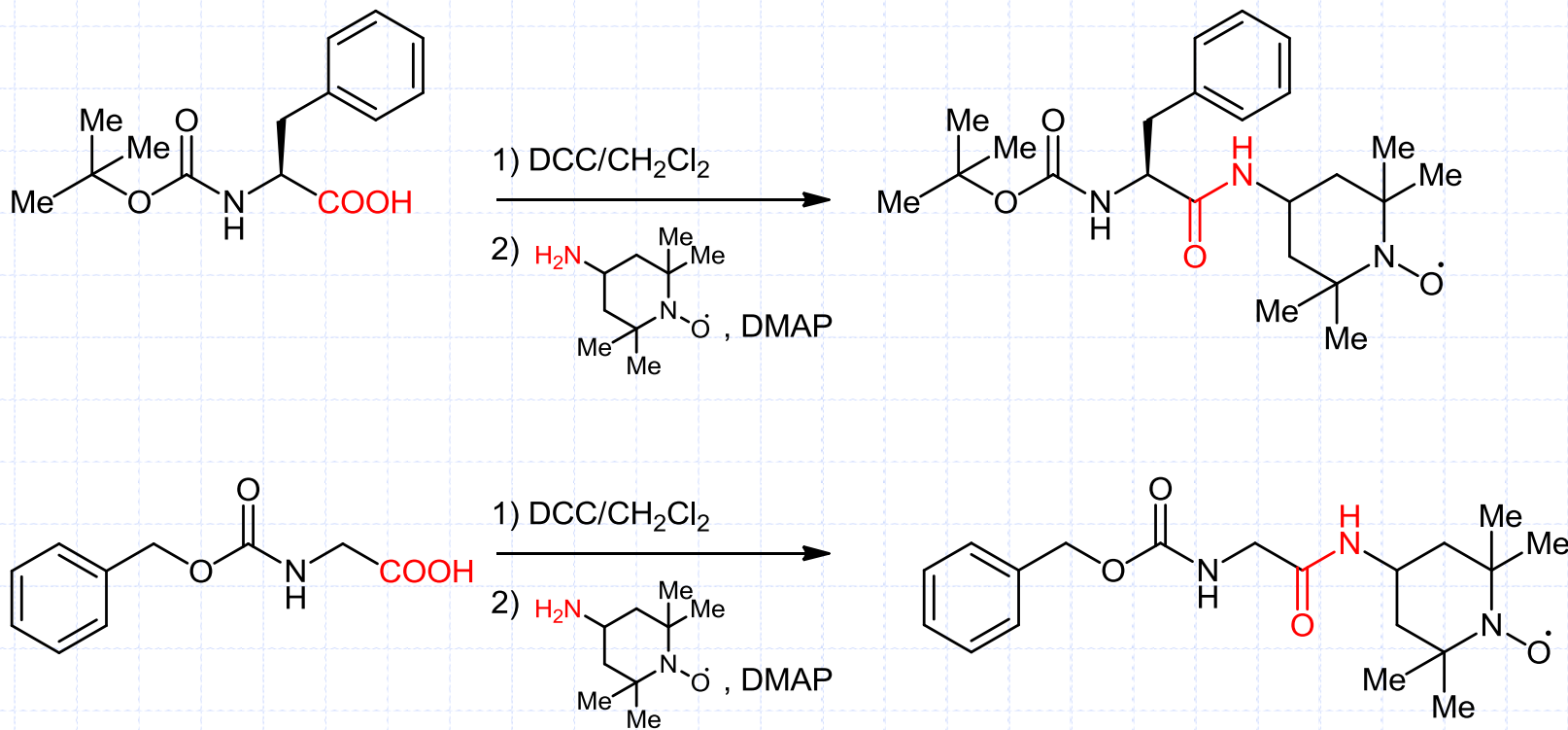

prvo in drugo TLC ploščico smo orosili z ninhidrinom, tretjo z žvepleno kislino v EtOH, zadnjo pa z rodaminom

Kolonska kromatografija

- ◆ trdno-tekoče
- ◆ adsorpcijska kromatografija
- ◆ SF v stolpcu
- ◆ uporabna v preparativne namene za ločevanje in čiščenje spojin iz zmesi
- ◆ vrste:
  - gravitacijska kolonska kromatografija
  - "flash" kolonska kromatografija

Reakcijska zmes za ločevanje s kolonsko kromatografijo

◆ nečistote: izhodne spojine, stranski produkti

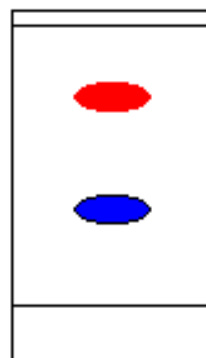

Kolonska kromatografija

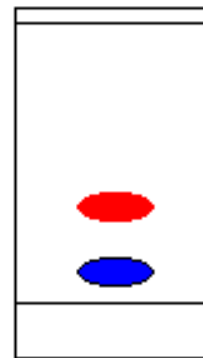
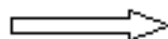
1) izbira optimalne MF s pomočjo TPK

- ločba v izbrani MF naj bo čim boljša
- ustrezen R_f dosežemo s spremembo bolj lipofilne komponente MF

dobra ločba
 R_f komponent
previsok

DKM/M=4/1

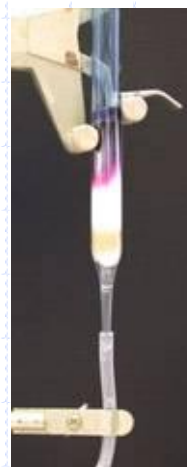
DKM/M=15/1

ustrezni R_f

R_f produkta
 $\sim 0.2 - 0.3$

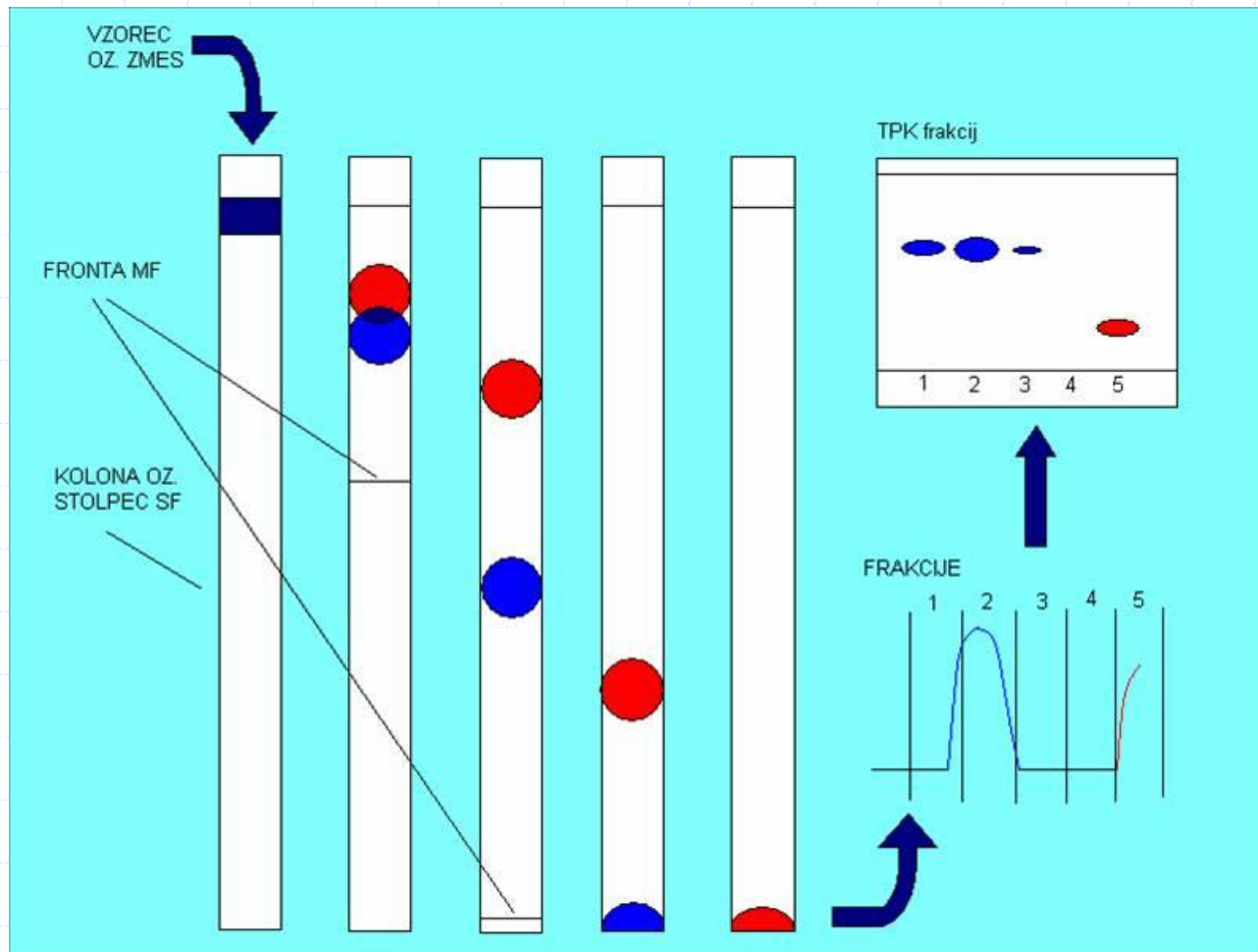
Kolonska kromatografija

- 2) Kolono najprej napolnimo z MF (izženemo zrak) in nato s SF omočeno v izbrani MF.
- 3) Nanesemo vzorec raztopljen v MF. Dopolnimo z MF.
- 4) Začnemo z elucijo. Zbiramo frakcije. Frakcije analiziramo s TPK.
- 5) Frakcijam uparimo topilo in analiziramo (NMR, IR, MS, elementna analiza, določanje tališča).

Zbiranje frakcij
Analiza frakcij

Princip kromatografske ločbe na koloni (stolpcu)

Procesi, ki potekajo med ločbo na koloni

- ◆ elucija
- ◆ retencija
- ◆ separacija
- ◆ disperzija

Elucija

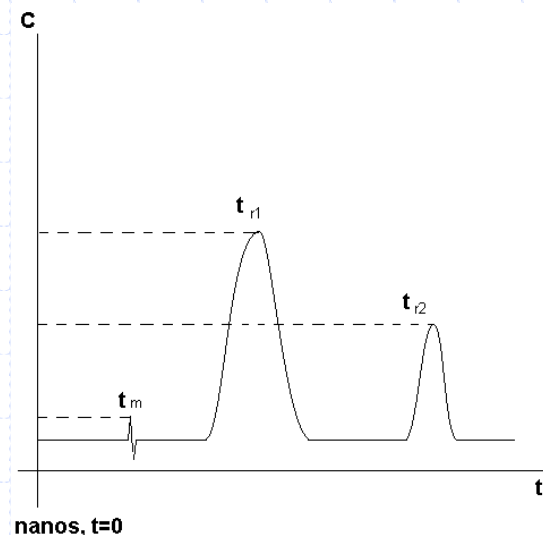
- ◆ izokratska – vseskozi enaka sestava MF
- ◆ frakcionalna – ko eluiramo eno komponento, spremenimo MF
- ◆ gradientna – MF spreminjamo med eluiranjem

Retencija – zadrževanje na koloni

- ◆ merilo adsorpcije, opišemo z adsorpcijskim koeficientom Q (velja za dano spojino v danem kromatografskem sistemu):
  - $Q = C(\text{adsorbent}) / C(\text{MF})$
  - $Q \sim 0$; spojina se ne adsorbira, $Q \sim \infty$; spojina ne potuje
- ◆ t_r – retencijski čas; lastnost spojine v danem kromatografskem sistemu, uporaben parameter za identifikacijo spojin

Separacija oz. ločitev

- ◆ povečuje se z razliko med maksimumoma dveh sosednjih komponent: $t_{r_2} - t_{r_1}$ (t_m ...ret. čas MF)
- ◆ $t_{r_2} - t_{r_1} = (k_2 - k_1) \cdot l / u$
  - u...hitrost migracije mobilne faze,
  - k_x ...kapacitivni faktor posamezne komponente,
  - l...dolžina kolone
  - k_x ...vrednost od 0- ∞ , 0...komponenta se ne adsorbira, ∞ ...komponenta ne potuje
- ◆ separacija narašča z dolžino poti (kolone) in razliko med kapacitivnima faktorjema spojin pri dani hitrosti elucije

Disperzija

- ◆ nasproten proces separaciji, gre za širjenje con med potovanjem vzorca (topljenca) skozi kolono
- ◆ spojina se eluira v večjem volumnu in manjši koncentraciji, kot je bila nanjo nanešena
- ◆ koncentracija vzorca v eluatu se porazdeljuje po Gaussovi krivulji; širina bazne linije te krivulje je merilo za disperzijo
- ◆ odvisna od dolžine kolone

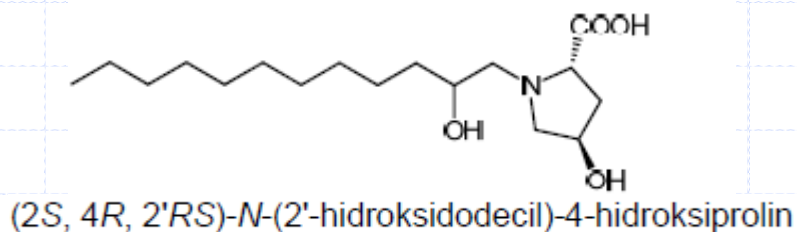
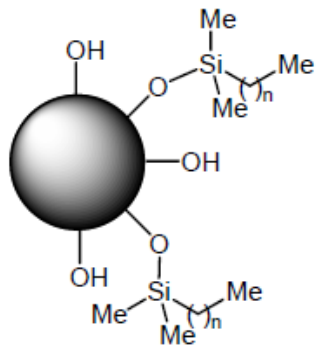

Disperzija

- ◆ efekt množice poti: pot skozi kolono ni ravna, čimmanjši delci, čimbolj enakomerne oblike in velikosti – boljša enakomernost poti, manjša disperzija
- ◆ naključna molekularna difuzija v aksialni smeri kolone – efekt je pomemben pri počasnejših pretokih
- ◆ upor proti difuziji molekul iz ene v drugo fazo – za prehod je potrebna določena energija

Kromatografija enantiomerov s stacionarno fazo s kiralnim selektorjem

1) Sušenje plošč CHIRALPLATE - 15 min v sušilniku (zakaj?). Plošče so reverznofazne, s kiralnim selektorjem.

2) Nanos: L-Ala, D-Ala, zmes obeh;

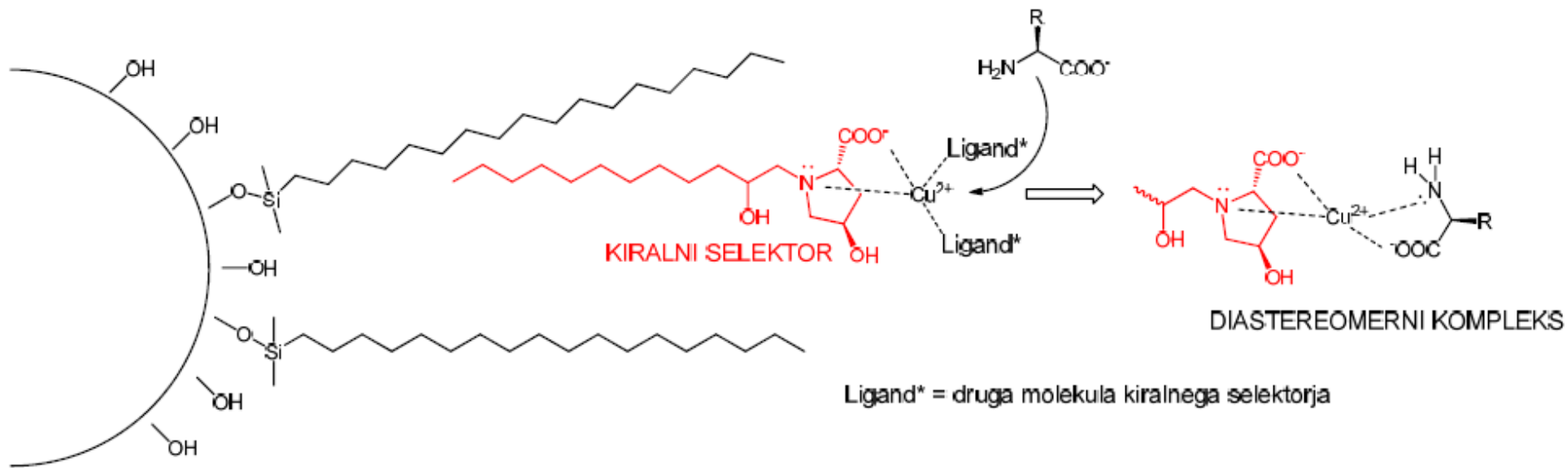
γ -Bn-L-Glu, γ -Bn-D-Glu, zmes obeh

3) Razvijanje v nasičeni kadički z MF MeOH/voda/acetonitril=1/1/5.

Kaj bi se zgodilo s povečanjem ali zmanjšanjem deleža acetonitrila?

4) Vizualizacija z oroševanjem. Ali bi videli katero od spojin pod UV lučko?

Princip ločbe na SF s kiralnim selektorjem

- ločitev na osnovi tvorbe diastereomernih kompleksov
- bolj je kompleks stabilen, počasneje potuje spojina

Kiralnost

- ◆ lastnost, da kiralna spojina ni enaka svoji zrcalni sliki
- ◆ vzroki za kiralnost:
  - **stereogeni center** - najpogosteje C atom (redkeje Si, N, P, S –prosti el. par kot substituent!) s štirimi različnimi substituenti. Spojina s stereogenim centrom ni nujno kiralna (npr. mezo spojine).
  - **stereogena os** – omejena vrtljivost (npr. različni o-substituirani difenili, kumuleni s sodim št. dvojnih vezi)
  - **stereogena ravnina** - nenasičene spojine

Kiralnost

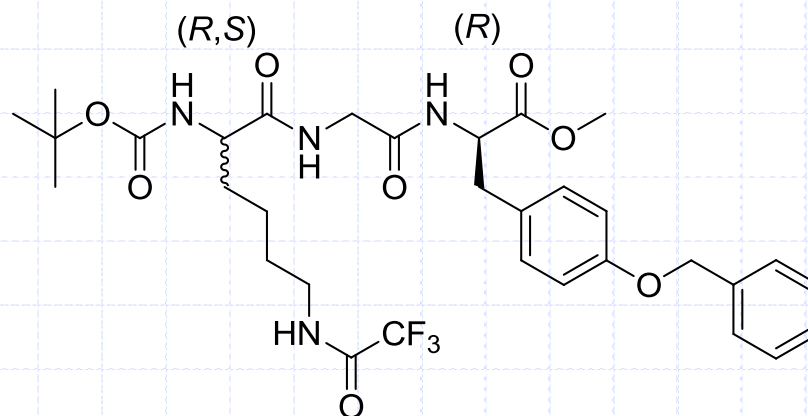
◆ ENANTIOMERA

- molekuli sta si med seboj zrcalni sliki, vse razdalje med atomi so enake, ne razlikujejo se po fiz.-kem. lastnostih razen v smeri zasuka linearno polarizirane svetlobe
- ni možna ločitev v nekiralnem okolju

◆ DIASTEREO(IZO)MERI

- več stereogenih centrov, razdalje med atomi so različne, zato razlike v fiz.-kem. lastnostih
- možna ločba: razlika v topnosti (selektivna kristalizacija), razlike v interakcijah (kromatografija), razlike v vrelišču (destilacija)

Dopolnite reakcijsko shemo in odgovorite na vprašanja!

K_2CO_3 ,
MeOH

A

CF_3COOH
sobna T

B

H_2 , Pd/C

C

- a) S katerim orositvenim reagentom lahko spremljamo nastanek produkta C?
- b) Skicirajte TLC kromatogram izhodne spojine in produkta **B** v mobilni fazi $\text{CH}_2\text{Cl}_2/\text{MeOH} = 9/1$ na normalnofaznem silikagelu?
- c) Kaj bi se zgodilo z retencijskim faktorjem izhodne spojine, če v mobilni fazi povečamo odstotek CH_2Cl_2 ?
- d) Koliko lis pričakujete po razvijanju TLC kromatograma izhodne spojine v mobilni fazi $\text{CH}_3\text{CN}/\text{MeOH}/\text{H}_2\text{O} = 5/1/1$ na reverznofaznem silikagelu z dodanim kiralnim selektorjem?